

## مطالعات را به انجای مختلف می توان تقسیم بندی کرد :

### ◀ با توجه به کاربرد :

- (۱) تحقیقات بنیادی (research basic)  
(۲) تحقیقات کاربردی (research applied)  
(۳) تحقیقات توسعه ای (development research)

### ◀ با توجه به بعد زمانی :

- (۱) گذشته نگر (Retrospective studies)  
(۲) آینده نگر (Prospective studies)

### ◀ با توجه به ماهیت :

- (۱) مطالعات کمی (Quantitative studies)  
(۲) مطالعات کیفی (Qualitative studies)

### ◀ با توجه به طول زمان :

- (۱) مطالعه مقطعی (Cross sectional Study)  
(۲) مطالعه طولی (Longitudinal Study)

### ◀ با توجه به دخالت در متغیرها :

- (۱) مطالعات مشاهده ای (Observational Studies)  
(۲) مطالعات مداخله ای (Interventional Studies)

### ◀ با توجه به هدف :

- (۱) توصیفی (Descriptive studies)  
(۲) تحلیلی (Analytic studies)

## ◀ تقسیم بندی تحقیقات با توجه به کاربرد :

### (۱) تحقیقات بنیادی (research basic) :

هدف اساسی این نوع تحقیقات آزمون نظریه ها، تبیین روابط بین پدیده ها و افزودن به مجموعه دانش موجود در یک موضوع خاص است. تحقیقات بنیادی، نظریه ها را بررسی کرده، آنها را تایید، تعدیل یا رد می کند. با تبیین روابط میان پدیده ها، تحقیق بنیادی به کشف قوانین و اصول علمی می پردازد. با این اهداف، تحقیقات بنیادی درصدد توسعه مجموع دانسته های موجود درباره اصول و قوانین علمی است.

### (۲) تحقیقات کاربردی (research applied) :

هدف از تحقیق کاربردی به دست آوردن درک یا دانش لازم برای تعیین ابزاری است که به وسیله آن نیازی مشخص و شناخته شده بر طرف گردد در این نوع تحقیقات هدف کشف دانش تازه ای است که کاربرد مشخصی را درباره فراورده یا فرایندی در واقعیت را دنبال می کند. به عبارت دقیق تر تحقیق کاربردی تلاشی برای پاسخ دادن به یک معضل و مشکل عملی است که در دنیای واقعی وجود دارد.

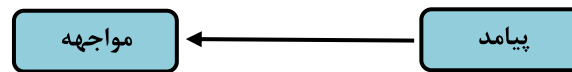
### (۳) تحقیقات توسعه ای (development research)

فرایندی است که به منظور تدوین و تشخیص مناسب بودن یک فرایند، روش ها و برنامه های، شناسایی نیاز یا استعداد، پیدایش اندیشه ها، آفرینش طراحی، تولید، معرفی و انتشار یک محصول و فرایند یا نظام فناوری تازه، انجام می شود. هدف اصلی فعالیت های **R&D** نظریه پردازی یا آزمون نظریه نیست بلکه توسعه محصولات یا فرایندهای جدید، تدوین یا تهیه برنامه ها، طرح ها و امثال آن است. به طوری که ابتدا موقعیت نامعین خاصی مشخص شده و بر اساس یافته های پژوهشی، طرح یا برنامه ویژه آن تدوین و تولید می شود.

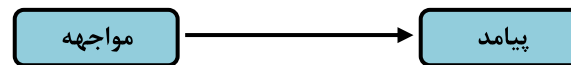
## ◀ تقسیم بندی تحقیقات با توجه به بعد زمانی :

می توان مطالعات را با توجه به اینکه آیا محقق به دنبال یافتن علل بیماری در گذشته و یا در آینده است، به مطالعات گذشته نگر و آینده نگر تقسیم می شوند :

**(۱) مطالعات گذشته نگر (Retrospective studies) :** مطالعه از زمان بروز اثر به سوی گذشته پیشرفت می کند. محقق به دنبال یافتن علل بیماری در گذشته است. مثال بارز مطالعات گذشته نگر ، مطالعات مورد-شاهدی هستند که این مطالعات، مواجهه با عامل خاصی را در گذشته، که منجر به بروز موردی شده را در گروه مورد و شاهد بررسی می کنند.



**(۲) مطالعات آینده نگر (Prospective studies) :** مطالعه از زمان بروز اثر به سوی آینده پیشرفت می کند. در صورتی که داده های مورد نیاز پژوهشگر درباره رویدادهایی باشد که پژوهشگر باید رخداد آنها را طی دستکاری هایی نسبت به یک متغیر به وجود آورد و یا به طور کلی متغیر مورد مطالعه چنان باشد که مشاهده آن در آینده میسر باشد، در این صورت طرح پژوهشی **آینده نگر** تلقی می شود. مثال بارز مطالعات آینده نگر ، مطالعات هم گروهی هستند که یک جمعیت را با توجه به مواجهه در یک بازه زمانی بررسی می کند و میزان بروز بیماری و یا واقعه مربوط به سلامتی را در دو گروه دارای مواجهه و بدون مواجهه در آینده بررسی می کند.



## ◀ تقسیم بندی تحقیقات با توجه به ماهیت :

**(۱) مطالعات کمی (Quantitative studies):** مطالعات کمی از پارامترهای کمی و قابل اندازه گیری جهت بررسی وضعیت استفاده می نماید و غالباً به بیان چگونگی وضعیت می پردازد. در اغلب موارد قابلیت تعمیم دارد. این مطالعات نیاز به حجم نمونه بزرگ دارد و از قاطعیت بیشتری نسبت به مطالعات کیفی برخوردار است و بیشتر جهت تصمیم گیری ها و سیاست گذاری ها به کار می رود.

مثال :

- ✓ بررسی میزان شیوع چاقی در کودکان بین ۷-۱۲ سال در مدارس ابتدایی منطقه ۶ تهران
- ✓ بررسی میزان موفقیت درمانی یک نوع داروی خاص برای درمان لوپوس ارتیماتوزیس سیستمیک
- ✓ بررسی میزان استفاده از خدمات درمانی دولتی در مقایسه با خدمات درمانی بخش خصوصی.

**(۲) مطالعات کیفی (Qualitative studies):** در مطالعات کیفی، از پارامترهای کیفی غیرقابل اندازه گیری جهت بیان چرایی وضعیت استفاده می شود. این نوع مطالعات بیشتر به کشف علت و انگیزه های وجود وضعیت می پردازد و نگاهی عمیق برای درک وجود و ماهیت مساله موجود دارد. تحقیقاتی هستند که یافته‌هایی را به دست می‌دهند که با شیوه‌هایی غیر از روش‌های آماری یا هرگونه کمی کردن کسب نشده‌اند. غالباً از این نوع مطالعات جهت طرح فرضیه برای مطالعات کمی و یا کشف علل درونی و عمق نتایج مطالعات کمی استفاده می شود.

مثال :

- ✓ کشف عوامل مؤثر بر رضایتمندی کودکان از محیط فیزیکی کلاس درس
- ✓ درک دیدگاه متخصصان زنان و زایمان در مورد استفاده از واکسن HPV برای پیشگیری از سرطان دهانه رحم.
- ✓ شناخت علل تمایل استفاده بیشتر از خدمات درمانی بخش خصوصی در مقایسه با خدمات درمانی بخش دولتی.

## < تقسیم بندی تحقیقات با توجه به طول زمان :

### (۱) مطالعات مقطعی (Cross sectional Studies) :

این روش به منظور گردآوری داده ها درباره یک یا چند صفت در یک مقطع از زمان مشخص (یک روز، یک هفته، یک ماه، یک سال و ...) انجام می شود. در مطالعات مقطعی، می توان به توصیف وضعیت موجود، بررسی رابطه بین متغیرها (بدون بررسی تقدم علت بر پیامد) پرداخت. **مثال :**

- ✓ شیوع بیماری روانی در اصفهان در بین نوجوانان گروه سنی ۱۲-۱۹ سال در سال ۱۳۹۱.
- ✓ بررسی ارتباط بین فعالیت فیزیکی و خطر ابتلا به آسم کودکان در شهر ارومیه (در یک مقطع زمانی مشخص).
- ✓ سلامت شنوایی در افراد بالای ۴۰ سال یا زیر ۱۰ سال.
- ✓ بررسی وضعیت بیمارستانهای آموزشی - درمانی ارومیه در سال ۱۳۹۱.
- ✓ بررسی نظرات بیماران مراجعه کننده به بیمارستانهای آموزشی - درمانی ارومیه از نحوه پذیرش و درمان در سال ۱۳۹۱.

### (۲) مطالعات طولی (تداومی) (Longitudinal Studies) :

در این روش، داده ها در طول زمان (در ظرف دو یا چند زمان مختلف) گردآوری می شوند تا تغییرات پیش آمده در فاصله این زمان ها بررسی شده و به رابطه این متغیرها از نظر تغییرات در طول زمان پی برده شود. تحقیقات طولی وقت و تلاش بیشتری را نسبت به مقطعی طلب می کند. این مطالعات برای تعیین تغییر الگوی یک رخداد در طول زمان استفاده می شوند. **مثلاً** بررسی تاثیر رژیم غذایی حاوی سبزیهای خام بر پیشگیری از بروز سرطان دستگاه گوارش، بررسی عوامل خطر زمینه ساز سکته مغزی یا سکته قلبی و ... در این نوع مطالعات، به منظور به دست آوردن میزانهای بروز یا میرایی قابل اطمینان در زیرگروه های جمعیت، به مشاهده آن جمعیت به مدت کافی و تعداد مناسب شخص سال، پرداخته می شود. توصیف روند (بهبود - افول) وضعیت در طول زمان، بررسی رابطه بین متغیرها (با اطمینان از تقدم علت بر پیامد) در قالب مطالعات طولی می باشند.

**مثال :**

- ✓ بررسی رشد نوزادان نارس از بدو تولد تا ۵ سالگی
- ✓ بررسی سیر تحولات پیوند کلیه در طول ۲۰ سال اخیر
- ✓ بررسی افول وضعیت جسمانی معنادران کراک در طی سالهای مصرف
- ✓ بررسی تأثیر ایجاد اعتیاد در موش صحرایی ماده بر رفتارهای جنسی و مادرانه موشها

## ◀ تقسیم بندی تحقیقات با توجه به دخالت در متغیرها :

(۱) **مطالعات مشاهده ای (Observational Studies):** در این مطالعه پژوهشگر تنها به مشاهده روابط بین متغیرها و پیامد مورد نظر می پردازد و هیچ نقشی در وجود یا مقدار متغیرهای مستقل و مخدوش کننده و مواجهه در بین واحدهای پژوهش ندارد.

مثال :

- ✓ کیفیت تغذیه و شیوع سوء تغذیه در کودکان پیش دبستانی شهر تهران در سال ۱۳۹۱
- ✓ بررسی عوامل مؤثر در ایجاد سرطان دهانه رحم در خانمهای ارمنی تبار
- ✓ بررسی اثر عدم تغذیه با شیر مادر در مرگ و میر نوزادان متولد شده از مادران مبتلا به عفونت HIV

(۲) **مطالعات مداخله ای (Interventional Studies):** در مطالعاتی که محقق خود به انتساب افراد به گروه‌های مطالعه از نظر وجود و یا شدت عامل یا عوامل مواجهه (روش پیشگیری، درمان، توانبخشی و مدیریت) اقدام کند، مطالعه را مداخله‌ای یا تجربی می‌گویند. در مطالعات مداخله‌ای پژوهشگر حداقل یک متغیر مستقل یا مواجهه را خود تعیین می‌کند و به مداخله در ایجاد رابطه و یا مواجهه با متغیرها می‌پردازد. در این نوع مطالعات، محقق بررسی می‌کند که چگونه تغییر یا مداخله اعمال شده موجب تغییر در شیوع بیماری و یا بهبود و یا روند طبیعی بیماری/ سلامتی می‌شود. این نوع مطالعه دارای ۳ مشخصه است : (۱) مداخله، (۲) گروه کنترل و (۳) تقسیم‌بندی تصادفی.

مثال :

- ✓ مقایسه کم شدن چاقی شکمی در افراد دسته بندی شده در سه گروه ورزش هوازی ، ورزش استقامتی و گروه شاهد
- ✓ مقایسه رشد قدی کودکان در مدارس (با طرح تغذیه رایگان) و در مدارس عادی.
- ✓ بررسی تأثیر ایجاد اعتیاد در موش صحرایی ماده بر رفتارهای جنسی و مادرانه موشها

## ◀ تقسیم بندی تحقیقات با توجه به هدف :

### (۱) مطالعات توصیفی (Descriptive studies) :

جمع‌آوری و ارایهٔ نظام‌مند اطلاعات برای ایجاد یک تصویر روشن از یک وضعیت خاص. این نوع مطالعات، وضعیت یک یا چند متغیر را بدون قصد بررسی یک رابطه توصیف می‌کند. محقق نمی‌تواند متغیرهای پژوهش خود را دستکاری کرده، عوامل مربوطه را مورد کنترل قرار دهد.

مثال :

- ✓ تعیین سیر طبیعی بیماری ایدز
- ✓ تعیین شیوع تصادفات جاده ای در استان تهران در سال ۱۳۸۹
- ✓ تعیین حوزه جغرافیایی افراد در معرض خطر ابتلا به انسفالیت ژاپنی

### (۲) مطالعات تحلیلی (Analytic studies) :

مطالعات تحلیلی مطالعاتی هستند که ارتباط دو یا چند متغیر و تاثیر آنها بر یکدیگر را بررسی کرده و به کشف یک ارتباط علمی می‌پردازد. این نوع مطالعات معمولاً برای امتحان فرضیه های از پیش تعیین شده به کار می‌رود.

مثال :

- ✓ بررسی عوامل مؤثر بر پراکندگی اختلالات روانی در کشور
- ✓ بررسی ارتباط شیوع خودکشی با ساختار خانواده
- ✓ تعیین ارتباط استفاده از میکروبیو برای پخت غذا و احتمال ابتلا به سرطان
- ✓ تعیین میزان و نحوه تاثیر وضعیت اقتصادی اجتماعی در میزان شیوع چاقی
- ✓ مقایسه اثر ۳ نوع درمان دارویی در بیماران مبتلا به دیابت